

майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрєєва О. В. Фізична рекреація : [монографія] / Олена Валеріївна Андрєєва. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 286 с.
2. Войнар Ю. Развитие та сучасні тенденції системи підготовки фахівців з фізичної культури в умовах євроінтеграції: Монографія. / Ю.Войнар, Д.Наварецький, І. Глазирін – Черкаси: Відлуння-Плюс, 2005. – 184 с.
3. Выдрин В. М. Физическая рекреация – вид физической культуры / В. М. Выдрин, А. Д. Джумаев // Теория и практика физической культуры. – 1989. – № 3. – С. 2-3.
4. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Физическая рекреация и метатеоретические аспекты ее теории // Бердус М., Боген М., Бердус Г., Чувилін В. Человек в мире спорта : новые идеи, технологии и перспективы : тезы Международ. конгресса. – М., 1998. – Т. 2. – С. 1-35.
6. Krawczyk Z. Preobrazenia sportu dla wszystkich w krajach postindustrialnych i inustrialnych / Z. Krawczyk // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. – 2008. – № 1. – S. 4-7.
7. Physical activity and health /ed. C. Bouchard, S.N.Blair, W.I. Haskell. – Champaign : Human Kinetics, 2007. – 410 p.
8. Wolanska T. Rekreacja fizyczna / T. Wolanska. – Warszawa : C.O.M.U.K., 1992. – 156 p.

УДК 37.041:378.124

Демченко В. В.

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті окрему увагу приділено розвитку ідей про самовдосконалення особистості. Для досягнення поставленої мети з'ясовано змістове наповнення понятійного апарату дослідження. Розглядаються питання, пов'язані з професійним самовдосконаленням педагога. Аналізуються різні підходи до визначення терміну «професійне самовдосконалення».

Ключові слова: самовдосконалення, саморозвиток, самовиховання, особистість, професійне самовдосконалення особистості.

Демченко В.В. Проблема професійного самоусовершенствования будущего учителя физической культуры. В статье отдельное внимание уделено развитию идей о самоусовершенствовании личности. Для достижения поставленной цели выяснено смысловое наполнение понятийного аппарата исследования. Рассматриваются вопросы, связанные с профессиональным самоусовершенствованием педагога. Анализируются разные подходы к определению понятия «профессиональное самоусовершенствование».

Ключевые слова: самоусовершенствование, саморазвитие, самовоспитание, личность, профессиональное самоусовершенствование педагога.

Demchenko V.V. The problem of professional self-improvement of future teacher of physical education. In this paper special attention is paid to the development of ideas about self-improvement of personality. The paper analyzes the professional activity of the teacher of physical education. The emphasis is on the development and the realization of personal potential future specialist, including a professional. For achievement of purpose found out semantic filling conceptual apparatus of investigation. The issues related to professional self-improvement of teacher are examined. Different approaches to the definition of "professional self-improvement" are analyzed. The components, features, types and levels of professional self-improvement are studied. As a result of the research we formulated a definition of professional self-improvement of teacher of physical education as an independent process of improvement professionally important components of activity oriented in the direction of "I am – perfect professional". Attention is focused on differentiating content concepts of "self-development", "self-improvement", "self-education". The most important parameters and elements of the main components of professional self-improvement of teacher of physical education are outlined. The process of a professional self-improvement of future specialists is characterized. The features of self-improvement practices, basic strategies and models of self-improvement are analyzed. In addition, we show the importance of self-improvement as one of the most important factors of social development.

Key words: self-improvement, self-development, self-education, personality, self-improvement of personality.

Постановка проблеми. Пошуки шляхів удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, що ведуться нині, характеризуються посиленням уваги до розвитку індивідуальності студентів, розширенню сфери їх професійного мислення і творчості. Актуальність проблеми також зумовлена об'єктивною необхідністю у професійному самовдосконаленні студентської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема самовдосконалення активно досліджувалась: І.Д. Бехом, Л.І. Божович, А.Й. Капською, В.О. Сухомлинським, К.Д. Ушинським. Також проблема професійного самовдосконалення особистості майбутнього фахівця розкрита в працях Л.Є. Варфоломєєва, Н.Ю. Волянук, С.І. Філімонова. Питання професійного самовдосконалення майбутніх вчителів розглядали О.В. Борденюк, І.А. Чемерілова, І.Ю. Склярєнко. Вивчення наукових досліджень із зазначеної проблеми показує, що науковці переважно торкаються даної проблеми лише в

загальному. Проте кількість робіт щодо сутності та шляхів професійного самовдосконалення майбутніх викладачів фізичного виховання є незначною.

Зв'язок роботи із важливими науковими програмами або практичними завданнями. Робота виконана відповідно до наукової програми кафедри педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка „Організаційно-педагогічні умови соціально-професійної підготовки вчительських кадрів” на замовлення Міністерства освіти і науки України (державний реєстраційний номер 0104U003704).

Мета пропонованої статті передбачає: 1. Здійснити аналіз розвитку ідей про самовдосконалення особистості; 2. Визначити та охарактеризувати різні підходи до визначення терміну «професійне самовдосконалення»; 3. Розкрити сутність та шляхи професійного самовдосконалення майбутніх викладачів фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема самовдосконалення людини, зокрема особи педагога була і залишається актуальною. Про необхідність самовдосконалення, важливість й багатогранності цього феномену говорилось видатними мислителями різних епох.

Одним із зразків давньоіндійської книги є "Бхагавадгіта". Вона містила не лише філософську основу, але і була навчальною книгою, написаною у формі бесіди учня з мудрим учителем. Процес навчання порівнювався з битвою, перемагаючи в якому учень піднімався до досконалості. Новий період в історії давньоіндійського виховання починається в середині 1-го тисячоліття до н.е., коли намітилися істотні зміни в давньоіндійському суспільстві, пов'язані з виникненням нової релігії, – буддизму, ідеї якої відбилися і на вихованні. Згідно з буддизмом головним завданням виховання було внутрішнє вдосконалення людини, душа якої має бути позбавлена від мирських пристрастей через самопізнання і самовдосконалення. Найважливішим результатом вважалось пізнання раніше не пізаного. Отже, істотні зміни в давньоіндійському суспільстві, пов'язані з виникненням нової релігії не змінили необхідності проходження шляху до досконалості.

Конфуцій першим в історії підніс роль людини. На його думку, людину олюднює здатність осмислити власне життя. Він стверджував, що перш ніж навчати інших, необхідно потурбуватися про власне вдосконалення. "Будь майстром не ремесел, а власного серця, осягни сенс життя в самозаглибленій роботі свідомості, для якої не потрібно ні технічні знаряддя, ні влада"[4, с. 17.], – це головний заповіт Конфуція. Його педагогічні погляди знайшли віддзеркалення в книзі "Бесіди і судження". Ось деякі сентенції з цієї книги: "якщо не можеш удосконалювати себе, то як же зможеш удосконалювати інших людей?" [3, с.23]. Давньосхідні цивілізації дали людству перші зразки шкіл. Подальший розвиток школи здійснювався вже на наступному ступені історичного розвитку – в епоху античності, греко-римської давності. Велике місце у вченні Піфагора займають проблеми морального самовдосконалення. Піфагорійський союз, або община, створена Піфагором і його учнями, мала на меті освоєння практичних методів очищення душі і морального вдосконалення. Цицерон вважав, що єдиним шляхом для досягнення істинно людської зрілості є систематична і безперервна освіта і самоосвіта. Антична традиція виховання і навчання розвивалася грецькими мислителями, пізніми неоплатоніками IV - V вв., викладачами Афінської академії, вищих шкіл Малої Азії, Сирії, Александрії – Плутархом, Проклом, Порфирієм, Ямвлихом та ін.

Неоплатонічна думка V ст. породила низку педагогічних ідей, що була сприйнята християнськими теологами: так навчання і виховання молоді орієнтувалося на вищий, духовний світ вічних ідей, вважалось необхідним направляти увагу особистості не стільки на досягнення зовнішнього світу, скільки на пізнання самого себе, власної душі, де прихована істина. Таким чином, на перший план виступала ідея виховання людини, підготовленої до духовного самовдосконалення. У зв'язку із зростанням числа схоластичних шкіл почала складатися категорія людей, що займалися педагогічною працею. Середньовічна університетська організація освіти розширила рамки книжкової вченості, що раніше склалася, і виробила уявлення про тип високоосвіченого ученого, що не лише опановує знання, і здатного до самовдосконалення.

Оцінюючи призначення, роль учителів, Я.А. Коменський пише: вони "поставлені на високо почесному місці", "їм вручена чудова посада, вище за яку нічого не може бути під сонцем". Власна вченість, широта знань і досвіду учителя досягаються найбільшою працею, якою педагог зайнятий усе життя. В свою чергу, заперечуючи вродженість ідей, Дж. Локк в той же час визнавав деякий вплив на людину вроджених здібностей: "Ми народжуємось на світ з такими здібностями і силами, в яких закладена можливість освоїти майже будь-яку річ, ... але тільки тренування цих сил можуть передати нам уміння і вести нас до досконалості". Самоосвіта визначалася ним як найважливіший спосіб удосконалити розум в повну міру його здібностей. На думку Дж. Локка, величезна роль у формуванні людини належить вихованню. Виховання (у філософському сенсі) є процес перетворення людини з реального стану (сущого) в належний стан, тому виховання людини передбачає вдосконалення і самовдосконалення людини. Особливістю існування людини, по Локку, є його вдосконалення і самовдосконалення. Жан Антуан Кондорсе був одним з видних представників французької освіти. Мету освіти Ж.А. Кондорсе бачив у відкритті людям способів задоволення своїх потреб, в забезпеченні власного добробуту, пізнання і використання своїх прав і обов'язків, вдосконалення у своїй професії.

Теоретична і практична діяльність Ф.А. В. Дістервега була поворотом до нового розуміння багатьох педагогічних проблем. Хороший учитель повинен досконало володіти своїм предметом і любити свою професію і дітей. Хороший учитель, вказує Дістервег, твердо і неухильно проводить свої виховні принципи, ніколи не відступає від них. Учитель постійно працює над собою. Тільки за цих умов він виробить в дітях завзятість в оволодінні знаннями і розвине в них уміння долати труднощі, що зустрічаються на їх шляху. Величезне значення Дістервег надавав систематичній роботі учителя над собою. Звертаючись до учителя, він пише: "Ти лише доти здатний сприяти освіті інших, поки продовжуєш працювати над власною освітою". [2, с. 136-203]. Він давав учителям ряд цінних порад відносно їх самоосвіти, рекомендував їм в першу чергу братися за праці, пов'язані з їх навчальним предметом, і в той же час вказував, що вчителю потрібно знати історію, літературу, а також увесь час стежити за роботами, що знову виходять з педагогіки, психології і методики. Він надавав велике значення озброєнню учителів практичними педагогічними уміннями і навичками.

Англійський філософ Уільям Годвін стверджує: «якщо кожна окрема людина здатна до самовдосконалення, то і людина як така здатна до самовдосконалення. Оскільки людина як така є просто абстракцією, тобто людство складається з індивідуумів, то доводити, що кожна людина здатна до самовдосконалення, означає доводити, що і все людство здатне до самовдосконалення» [10, с. 36-37.]. Ідея самовдосконалення отримала свій розвиток у західноєвропейській філософії XIX сторіччя. Вона пов'язувалась із самоцінністю кожної особистості. На той час існували такі підходи до трактовки суті шляхів самовдосконалення: розвиток людського в людині; раціональні засоби засвоєння культури. Історія просвітницької педагогіки в Україні починається з діяльності академії в Києві – Могиллянської. Велике значення в Києво-Могиллянській академії надавали проблемі вивчення людини, її місця у світі, вихованню, духовно-моральному вдосконаленню. Метою навчання була підготовка освічених людей, здатних вирішувати різні завдання, передусім в галузі – просвіти та освіти. Г.С. Сковорода одним з перших в українській педагогіці звернув увагу на особистість вчителя. До вчителя мислитель ставив великі вимоги: насамперед глибокі знання, відданість своєму народу, гуманність, повагу до тих, кого він навчає, здатність переконливо володіти словом, терплячість. За Г.С. Сковородою, саме через працю лежить самовдосконалення людини. К.Д.Ушинський збагатив та продовжив кращі традиції вітчизняної педагогіки в дослідженні цієї проблеми. Відводячи учителю відповідальну роль у суспільстві, К.Ушинський ставив до нього суворі вимоги. К.Ушинський писав, що педагоги - це єдиний клас людей, для практичної діяльності яких вивчення духовної сторони людини є так само необхідним, як для медика - вивчення тілесної. Вчитель має володіти педагогічним тактом, знати свою справу і завжди займатися самовдосконаленням та підвищенням власної професійної майстерності. К. Ушинський вважав необхідним виховання у майбутніх вчителів потягу до знань, до самоосвіти [5, с. 222]. Вагомий внесок у теорію та практику самоосвіти зробив А.С.Макаренко. Він був упевнений, що вчитель не може обмежуватися тим запасом знань, який він одержав свого часу в закладі освіти. На його думку, тільки завдяки самоосвіті і самовихованню (які невід'ємні одне від одного) учитель може стати справжнім майстром своєї справи [6].

Видатний український педагог В.О. Сухомлинський так писав про проблему самовдосконалення педагога: «Кожен з нас має бути не абстрактним втіленням педагогічної мудрості, а живою особою, яка допомагає підліткові пізнати не лише світ, але і самого себе. Вирішальне значення має те, яких людей побачить в нас підліток. Ми маємо бути для підлітків прикладом багатства духовного життя; лише за цієї умови ми маємо моральне право виховувати. Ніщо так не дивує, не захоплює підлітків, ніщо з такою силою не будить бажання стати краще, як розумна, інтелектуально багата і щедра людина» [7]. Безмовно, ідеї про самовдосконалення набули подальшого розвитку. Вивчення проблеми самовдосконалення особистості як у вітчизняній, так і зарубіжній науковій думці до кінця XX сторіччя реалізовувалось у психолого-педагогічному та загальнофілософському напрямках, в яких поняття, що означають назви різних усвідомлених форм саморозвитку особистості, здебільшого ототожнювались, хоча наприкінці XX сторіччя дослідники почали відокремлювати їх одне від одного, не даючи, однак, чіткого визначення поняттям «самовиховання», «самовдосконалення», «самоосвіта» тощо.

Проблема самовдосконалення особистості, зокрема майбутнього викладача отримала своє поглиблення в контексті аналізу феномену «професійного самовдосконалення». Так, з інтелектуальним зростанням пов'язує професійне самовдосконалення О.В. Борденюк. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дозволив нам помітити деякі невизначеності в застосуванні терміну «професійне самовдосконалення». Так, професійне самовдосконалення психологами трактується як усвідомлений, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності і розвитком професійно-значущих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності і особистісної програми. Професійне самовдосконалення завжди є результатом усвідомленої взаємодії фахівця з конкретним соціальним оточенням, в ході якого він реалізує потребу виробити в собі такі особистісні якості, які приведуть до успіху в професійній діяльності й в житті загалом. Низка вчених в основу професійного самовдосконалення вкладає мотиваційний компонент, тобто прагнення, бажання фахівця поліпшити рівень своєї компетентності. Тому, на думку А.О. Вербицького, для успішності цього процесу необхідно працювати над розв'язанням двох завдань: створювати відповідні умови повсякденної професійної діяльності і формувати відповідні потреби і мотиви у фахівця [1]. Оскільки професійне самовдосконалення – процес безперервний, який діалектично розвивається, то і мета його, поняття про ідеал постійно змінюються, вимоги до нього постійно зростають, створюючи додаткові стимули і резерви особи.

Підтвердженням цієї тези виступають результати досліджень О.М. Шияна про сильні кореляційні зв'язки між здатністю людини до самовдосконалення і характеристиками його професійної активності, конкретними результатами діяльності [8, с.65]. Іншої думки дотримується у своєму дисертаційному дослідженні А.В. Шлома, який вважає, що професійне самовдосконалення особи виступає як засіб підготовки фахівця до інноваційної діяльності. Вона пропонує створювати умови для особистісного професійного самовдосконалення, які б сприяли становленню у фахівця актуальних особистісних якостей і властивостей, важливих при здійсненні інноваційної діяльності. Такими умовами можуть бути: застосування в професійній діяльності ділових ігор, використання проектної діяльності, використання у своїй професійній самоосвіті інформаційних технологій [9, с.31]. Досить цікава думка О.Г. Сковрцової, яка зробила висновок, що професійне самовдосконалення фахівця задається трьома чинниками: особовими особливостями, вимогами професійної діяльності й вимогами ринку праці).

Таким чином, поняття «професійне самовдосконалення особи» в сучасній педагогіці трактується по-різному: як процес, в якому відображується рівень обізнаності фахівця; як діяльність, спрямована на розвиток професійних якостей, навичок, умінь; як засіб підготовки до інноваційної діяльності. Різноманітність тлумачень поняття професійного самовдосконалення особи, на нашу думку, зумовлена специфікою різних видів професійної діяльності й відмінностями в методологічних підходах дослідників. Незважаючи на розбіжності, більшість авторів схиляються до думки, що процес професійного самовдосконалення особи є явищем складним і багатограним, виключно індивідуалізованим, усвідомленим, в якому в суб'єктивних цілях і інтересах формуються і розвиваються якості і здібності людини. Таким чином, під професійним

самовдосконаленням особи ми розуміємо відносно самостійний вид внутрішньої діяльності, спрямованої на прийняття і засвоєння зовнішніх встановлених вимог до його особи для підвищення власних знань і майстерності через розвиток особових і професійних якостей. На нашу думку, проаналізувавши наукові дослідження з цієї проблеми, процес професійного самовдосконалення особи слід розглядати в нерозривному зв'язку з професійним самопізнанням, професійним самовизначенням, професійною самоорганізацією і професійною самореалізацією.

На нашу думку, підготовка майбутніх учителів фізичної культури до самовдосконалення, формує звичку до самонавчання, студент сам ставить перед собою мету і прагне досягти її, творить себе, здобуваючи теоретичні знання, формуючи навички і уміння, розвиваючи здібності, виховуючи в собі необхідні професійні й особистісні якості. Процес професійного самовдосконалення здійснюється в три етапи: самопізнання, самопрограмування і самовплив. Перший етап – самопізнання – пов'язаний з глибоким вивченням майбутнім учителем фізичної культури вимог, що пред'являються до обраної професії, осмисленням цих вимог, аналізом власної особи і своєї професійної діяльності. Професійне самопізнання припускає виявлення особливостей вольового розвитку, вольової сфери, темпераменту і характеру, особливостей пізнавальних процесів (сприйняття, пам'яті, уяви, мислення). Другий етап – самопрограмування змін особи – є матеріалізацією власного прогнозу про можливе удосконалення своєї особи. На основі практичної самооцінки рівня розвитку, сформованості тих або інших позицій, що мають особливу цінність для педагогічної діяльності, педагог розробляє програму самовдосконалення. Третій етап – засоби і способи самовпливу різноманітні і залежать від особливостей особистості й конкретних умов. Особливу роль грають засоби саморегуляції.

ВИСНОВКИ. Отже, підсумовуючи можна стверджувати, що процес організації професійного самовдосконалення майбутнього вчителя фізичної культури має реалізовуватись шляхом формування у нього прагнення до самоосвіти та розвивати професійну рефлексію через реалізацію відповідних зовнішніх і внутрішніх впливів.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ДАНОМУ НАПРЯМКУ. Визначення складових елементів та індикаторів за допомогою експертної оцінки з метою розробки методики діагностики досліджуваного феномену.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / Вербицкий А. А. – М: Высшая школа, 1991. – 198 с.
2. Дистервег А. О самосознании учителя [Текст] / А. Дистервег. – М.: Учпедгиз, 1956. – 374 с.
3. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в.: Учебное пособие для педагогических учебных заведений / Под ред. академика РАО А.И. Пискунова. – 2-е изд., испр. и дополн. – М.: ТЦ «Сфера», 2001. – 512 с.
4. Конфуций [Текст]: [сборник] / Конфуций; составитель и автор предисловия В. В. Малявин. - Москва: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1996. - 175с. - (Антология гуманной педагогики)
5. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник / М.В. Левківський. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 360с
6. Makarenko A.S. O vospitanii [Tekst] / A.S. Makarenko. – М.: Politizdat, 1990. – 415 s.
7. Suhomlinskiy V.A. Ya tverdo veryu v silu vospitaniya / V.A. Suhomlinskiy. – Moskva, 2001 // Istoriya sotsialnoy pedagogiki: hrestomatiya-uchebnik : uchebnoe posobie / red. M.A. Galaguzova. – Moskva: Vldos, 2001. – S. 501-521.
8. Shiyan O. M. Autopedagogicheskaya kompetentnost uchitelya / O.M. Shiyan // Pedagogika. – 1999. – # 1. – S. 63–68.
9. Shloma A. V. Lichnostno-professionalnoe samovershenstvovanie kak sredstvo podgotovki uchiteley k innovatsionnoy deyatel'nosti: dis. kand. ped. nauk: 13.00.08 / Shloma Alla Viktorovna. – Bryansk, 2004. – 219 s.
10. Godwin W. Thoughts on Man, his nature, productions and discoveries / Godwin W. – L.: Effingnam Wilson, Royal exchange, 1831. – 476 p.

УДК: 377.112.2+378.124+37.038

Джуринський П.Б.

ДЗ «Піденноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У дослідженні педагогічними умовами підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності були спеціально сконструйовані обставини, що передбачали усвідомлення необхідності зміцнення і збереження здоров'я, оволодіння студентами знаннями, вміннями й навичками здоров'язбережувальної професійної діяльності. Виявлено, що процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури буде більш ефективним, якщо реалізувати експериментальну модель з упровадженням запропонованих педагогічних умов.

Ключові слова: майбутні учителі фізичної культури, технологічний концепт, педагогічні умови, модель підготовки, етапи підготовки, рівні підготовки, компоненти, критерії оцінки, інтерактивні методи навчання, форми і види професійної підготовки.

Джуринський П.Б. Технологический концепт процесса подготовки будущих учителей физической культуры к здоровьесохраняющей профессиональной деятельности. В исследовании педагогическими условиями подготовки будущих учителей физической культуры к здоровьесохраняющей профессиональной деятельности были